

مؤسسه فرهنگی ای‌کوموس ایران
گروه تخصصی متن

به یاد استاد دانشگاه

دکتر سیدباقر آیت‌الله‌زاده شیرازی
سرمقاله مجله اثر، دوره ۱۴، شماره‌های ۲۲-۲۳
مرداد ۱۳۷۲

در بهار ۱۹۹۲ ایتالیا یکی از چهره‌های درخشان و پرنشاط فرهنگی علمی خود را از دست داد. شخصیتی که بیش از نیم قرن میراث فرهنگی کشورش را در ابعاد گوناگون یاری رساند.

روان شاد استاد دانشگاه^(۱) در سه بعد: تحقیق، تعلیم، و دفاع مستقیم از میراث فرهنگی در بالاترین سطح خود در کشورش جای داشت. این سه محور اصلی ذهن او را در تمام دوران پرتیر و طولانی فعالیتش به خود مشغول داشت. از یکی برای باور کردن و تحرک بخشیدن به دیگری بهره می‌گرفت. زمانی که به سال ۱۹۳۳ به عنوان کارشناس (مهندس معمار) همکاری خود را با میراث فرهنگی^(۲) کشورش آغاز کرد

فرستی استثنائی برایش فراهم آمد تا به طور مستقیم به دنیای جدیدی از ارزش‌های تاریخ معماری دست یابد و زوایای ناشناخته‌ای را کشف و عرضه دارد و آن‌گاه که در سال ۱۹۴۲ امکان تدریس را در دانشکده معماری رم^(۳) یافت از توشه‌بار تجربه خود در آموزش تاریخ معماری، ویژگی‌های ساختمانی، سازه‌ای، سبکی و فضائی بناهای تاریخی دوران‌های مختلف تمدن کشورش نهایت بهره را برد. ارتباط و تماس بلاواسطه او با آثار تاریخی موجب پیدایش روشی در تحقیقات و مطالعات او شد که دستیابی به نتایجی غیرقابل پیش‌بینی را ممکن می‌ساخت.^(۴)

با درکی عمیق از ارزش‌های میراث فرهنگی کشورش در شرایطی بسیار دشوار با تقبل مدیریت کل عتیقات و هنرهای زیبا^(۵) (بالترین مسئولیت در میراث فرهنگی ایتالیا) به سال ۱۹۴۷ به دفاع مستقیم از میراث فرهنگی کشور ایتالیا برخاست و زمانی بود که آثار تاریخی میهنش بر اثر جنگ جهانی دوم و سال‌های تسلط نازی‌ها به شدت آسیب دیده، و بسیاری از موزه‌ها و گالری‌ها بمباران شده بود، مجموعه‌های بسیاری متلاشی گردیده بود، تعداد زیادی از بنا و بافت‌های تاریخی لطمه دیده و یا ویران گشته بود.

بازسازی میراث فرهنگی ایتالیا را باید مرهون تلاش صبورانه، شهامت‌آمیز و عالمانه او و چهره‌های ماندگاری نظیر کارلو آرگان از جامعه فرهنگی علمی ایتالیا دانست که تجربیاتشان نه تنها برای کشورشان بلکه برای تمام جهان درس‌های ارزنده‌ای در مطالعه و نگه‌داشت میراث فرهنگی بشری به ارمغان آورد.

پروفسور دانشجویان حتی زمانی (در سال ۱۹۹۰) که کرسی استادی درس مرمت آثار تاریخی را در دانشکده معماری رم را به دست آورد، ارتباط خود را با مدیریت میراث فرهنگی کشورش قطع نکرد و در شورای عالی آن فعالیت داشت و زمانی حتی بین سال‌های ۱۹۷۰-۱۹۷۷ ریاست آن شورا را هم‌زمان با فعالیت‌های تحقیقاتی آموزشی به عهده داشت و در این دوران طولانی کار اجرایی موفق شد که ارتباط مستحکمی را بین محیط دانشگاهی و دستگاه اجرایی به وجود آورد و تجربیات به دست آمده را به‌ویژه در بازسازی میراث فرهنگی کشور به عنوان دست‌آورد انسان معاصر در تلاش برای حفظ هویت خود تقدیم جامعه فرهنگ دوست بین‌المللی کند. وی در همین راستا در سال ۱۹۵۷ «مدرسه تخصصی مطالعه و مرمت آثار تاریخی»^(۶) را در دانشکده معماری رم تأسیس کرد و در بنیانگذاری «مرکز بین‌المللی حفاظت آثار تاریخی» وابسته به یونسکو در رم^(۷) نقش اساسی ایفا کرد و به همراه یاران جامعه فرهنگی بین‌المللی «شورای بین‌المللی بناها و محوطه‌های تاریخی»^(۸) را به سال ۱۹۶۴ بنیان نهاد و اولین رئیس آن بود^(۹). مشاور عالی مؤسسات ملی و بین‌المللی در مرمت بناهای تاریخی کشورهای ایران، لیبی، و یوگسلاوی بود و در سال ۱۹۷۳ از سوی یونسکو و در ارتباط با کنوانسیون ۱۹۵۴ کمیسریای عالی در کشورهای جنگ‌زده غربی بود. در سال ۱۹۷۲ به ریاست دانشکده معماری رم برگزیده شد و در همین زمان در سمت رئیس شورای عالی میراث فرهنگی در تدوین منشور مرمت ایتالیا حضوری فعال داشت.

وی هرچند در سال ۱۹۸۲ پس از نیم قرن فعالیت خستگی‌ناپذیر از سمت‌های دانشگاهی و اجرایی به بازنشستگی رفت. ولی تا پایان عمر خود را وقف کارهای تحقیقاتی کرد. ذکر کارهای تحقیقاتی استاد به‌ویژه در زمینه تاریخ معماری از حوصله این نوشته خارج و خواننده را به منابع منتشرشده در این ارتباط احاله می‌دهیم^(۱۰). ولی یادی از گزیده مقالات او در بین سال‌های ۱۹۳۳-۱۹۷۸ که با تلاش شاگردانش تحت عنوان «حقیقت معماری» در دو مجلد به چاپ رسیده است را ضروری می‌دانیم^(۱۱). مقالات گردآوری شده در این دو مجلد جنگی است از تحقیقات کلیدی استاد در باب تاریخ معماری ایتالیا در دوره‌های کهن، صدر مسیحیت، بیزانس، قرون وسطی، رنسانس، و باروک. یادش گرامی باد.

پی‌نوشت‌ها

1. Guglielmo De Angelis d'Ossat (1907 - 1992)
۲. اداره کل عتیقات و هنرهای زیبا (Antichita e Belle Arti) که در این نوشتار برای سادگی سازمان میراث فرهنگی آورده شده است.
3. Istituto dell' Storia dell' Architettura - Faculta' dell' Architettura Roma.
۴. مانند دید بسیار استثنایی او درباره تأثیر معماری هخامنشی بر معماری نیم قرن پیش از میلاد یونان. مقاله‌ای که ترجمه آن را در همین شماره با ترجمه شیوای دکتر کریمی ملاحظه خواهید کرد. او بیانی صریح و بی‌تکلف و زنده داشت. گفتار او در «سمینار وجود و آینده مراکز مسکونی تاریخی» که در سال ۱۳۵۰ در دانشکده هنرهای زیبا دانشگاه تهران تحت عنوان «شهرهای به صلیب کشیده شده» ایراد کرد تصویری گویا و عریان از رفتار ناهنجار دوران پهلوی با شهرهای تاریخی ایران بود.
5. Direttore Generale dell' Antichila' e Belle Arti
6. La Scuola di Perfezionamento per lo Studio e Restauro dei Monumenti
7. ICCROM
8. ICOMOS
۹. یادآور می‌گردد که سال‌های شصت سال‌های اوج شکل‌گیری تلاش‌های فرهنگی برای نجات بخشی میراث فرهنگی در جهان در سال ۱۹۶۴ است که «منشور مرمت ونیز» در کنگره بین‌المللی معماران و مرمیگران با پیامی رسا از رنه مانو – مدیر کل وقت یونسکو – فراهم می‌آید و سندی ماندگار از این دوران است.
10. Saggi in Onore di Guglielmo de Angelis d'Ossat Quaderni dell' Istituto di Storia dell' Architettura, Roma 1987.
11. G. De Anglis D'ossat, *Realta' dell' Architettura apportti alla sua storia/19 33-78*, a cura di Laura Marucci Daniele Imperi Curucci editore. Roma, 1982.

منابع نوشتار

1. Bibliografia degli Scritti di Guglielmo De Anglis d'Ossat a cura di Laura Marcci Saggi in Onore di Guglielmo De Angelis d'Ossat Quaderni dell' Istituto di Storia dell' Architettura.
2. Membri dell'Istituto Scomparsi, Roma 1987.
مقاله‌ای منتشر نشده که با اجازه نویسنده از آن بهره گرفته شد و به وسیله خانم مهندس آذر سهیل به دست اینجانب رسیده است.
۳. مقدمه کتاب *Realta' dell' Architettura* به پی‌نوشت شماره ۱۱ مراجعه شود.
4. Il Veltro' Soc. Dante Alleghier' 7-2, Anno' 1970, p.141.
۵. سمینار بناها و شهرهای تاریخی تحت عنوان: وجود و آینده مراکز مسکونی تاریخی تهران - ۲۰ تا ۲۴ آذرماه ۱۳۵۰ دانشکده هنرهای زیبا دانشگاه تهران.
6. *Dal Restauro Dei Monumenti al Restauro del Territorio*, Francesco Qurrieri – Sansoni Editore Nuova Firenze 1983.
۷. خاطرات نگارنده از استاد از سال‌های ۱۹۶۶-۱۹۶۴ که شاگردش بودم در مدرسه «تخصصی مطالعه و مرمت آثار تاریخی رم» و پس از آن به دلایل تخصصی و علمی با ایشان ارتباط استاد شاگردی داشتم به‌ویژه در سال‌های (۱۹۶۴-۱۹۷۹) که در انجام مطالعات و مرمت برخی از

بناهای تاریخی کشور مؤسسهٔ اینمئو و سازمان ملی حفاظت آثار باستانی ایران همکاری داشتند و استاد در نقش مشاور عالی اینمئو این اقدام را راهنمایی علمی و تخصصی می‌کرد.

با تشکر فراوان از پروفسور پیه موتتزه (وابستهٔ فرهنگی ایتالیا در ایران) و مهندس آذر سهیل که مرا در دسترسی به برخی از منابع فوق یاری دادند.